

**Terörle Mücadele Bağlamında İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin
Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü;**

Keyfi Tutuklamalar Çalışma Grubu; Eğitim Hakkı Özel Raportörü;

İfade ve Görüş Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü;

Barışçıl Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü Hakları Özel Raportörü;

Mahremiyet Hakkı Özel Raportörü;

**Din veya İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü ile Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik
Ayrımcılık Çalışma Grubu Yetkileri**

-gayri resmi çeviri-

Ref.: AL TUR 9/2025

(Lütfen cevabınızda bu referansı kullanınız)

8 Ekim 2025

Sayın Büyükelçi,

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin sırasıyla 58/14, 51/8, 53/7, 52/9, 59/4, 55/3, 58/5 ve 59/14 sayılı kararları uyarınca yetkilendirilmiş bulunan; Terörle mücadele bağlamında insan haklarının ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunması Özel Raportörü, Keyfi Tutuklamalar Çalışma Grubu, Eğitim hakkı Özel Raportörü, İfade ve görüş özgürlüğünün geliştirilmesi ve korunması Özel Raportörü, Barışçıl toplantı ve dernek kurma özgürlüğü hakları Özel Raportörü, Mahremiyet hakkı Özel Raportörü, Din veya inanç özgürlüğü Özel Raportörü, Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık Çalışma Grubu sıfatlarımızla, Hükümetinizin dikkatine aşağıdaki hususları sunma onurunu taşımaktayız.

Bu bağlamda, **7 Mayıs 2024 ve 6 Mayıs 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen ve sırasıyla 55 ve 208 kişinin gözaltına alınmasıyla sonuçlanan iki eşgüdümlü terörle mücadele operasyonuna** ilişkin tarafımıza ulaşan bilgileri Hükümetinizin dikkatine sunmak isteriz. Bu kişilerin çoğunluğunu **kadınlar, öğrenciler ve gençler** oluşturmaktadır. Söz konusu operasyonların, **çocukların, öğrencilerin ve Gülen (Hizmet) Hareketi ile ailevi veya sosyal bağları olduğu iddia edilen kişilerin, hukuken meşru faaliyetlerinin haksız biçimde kriminalize edilmesine yönelik daha geniş ölçekli bir örüntüyü yansıttığı** anlaşılmaktadır.

Bu kişilere yönelik muamele ile gözaltı sürecinde bildirilen **usulî ve maddi koşullar, Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerine uygunluğu bakımından ciddi endişeler doğurmaktadır.**

Hükümetinizin dikkatine sunmak isteriz ki, Gülen Hareketi ile bağlantılı olduğu iddia edilen kişilere yönelik **sözde sistematik baskılara ilişkin kaygılar**, daha önce şu yazışmalarda da dile getirilmiştir: **TUR 7/2024; TUR 5/2024; TUR 13/2021; TUR 20/2020; TUR 5/2020; TUR 10/2019; TUR 6/2019; TUR 2/2019; TUR 6/2018; TUR 7/2018; TUR 5/2018; TUR 1/2018; TUR 7/2017; TUR 6/2017; TUR 5/2017 ve TUR 4/2017.**

Hükümetinizin bu yazışmalara verdiği yanıtlarında, insan haklarına ve uluslararası iş birliğine bağlılığı tekrar teyit ettiği ve gerçekten darbe bağlantılı şiddet eylemlerine karışmış kişilerin yargılanmasının meşru bir hak olduğu vurgulanmıştır. Ancak tarafımıza ulaşmaya devam eden bilgiler ışığında, **terörle mücadele mevzuatının, şiddet içermeyen ve hukuken meşru fiiller bakımından Gülen Hareketi ile bağlantılı olduğu varsayılan kişilere karşı kötüye kullanılmasına ilişkin endişelerimizi yeniden ifade etmek zorundayız.**

7 Mayıs 2024 Baskını Öncesindeki Olaylar

19 Aralık 2023 tarihinde, polis tarafından, “güvenilir kaynaklar” tarafından sağlandığı iddia edilen gizli bilgilere dayanarak, çoğunluğu kadın üniversite öğrencilerinden oluşan 17 kişiyi hedef alan bir terör soruşturması başlatılmıştır. Somut herhangi bir delil veya belirli bir suç şüphesinin bulunmamasına rağmen, savcılığın talebi üzerine 18 Ocak 2024 tarihinde Sulh Ceza Hâkimliği, öğrenciler, aileleri ve ikamet adresleri hakkında telefon dinleme ve fiziki takip tedbirlerine izin vermiştir. 31 Ocak 2024 tarihinde, “gecikmesinde sakınca bulunan hâl” gerekçesine dayanarak, savcı tarafından silahlı terör örgütüne üyelik iddiasıyla 16 yaşındaki bir kız çocuğu hakkında telefon dinleme kararı verilmiştir. Ertesi gün, 1 Şubat 2024 tarihinde, Sulh Ceza Hâkimliği tarafından aynı suçlama kapsamında fiziki takip tedbiri de onaylanmıştır. 25 Şubat 2024 tarihinde ise, benzer iddia ve koşullar altında **12 yaşındaki bir kız çocuğu hakkında da telefon dinleme ve fiziki takip tedbiri uygulanması için kolluk tarafından izin talebinde bulunulmuştur.**

29 Nisan 2024 tarihinde, yürütülen teknik ve fiziki takip faaliyetleri neticesinde, öğrencilerin konutlarına giriş-çıkışları ve hukuka uygun toplantıları da dâhil olmak üzere, “terör eylemleri” kapsamında toplam 117 kişinin tespit edildiği ileri sürülmüştür. 6 Mayıs 2024 tarihinde, savcı tarafından, başka bir 16 yaşındaki kız çocuğu hakkında gözaltı kararı ile 12-17 yaş aralığında bulunan 16 çocuğun zorla kolluk makamlarına celbine karar verilmiştir. Aynı gün ayrıca, çoğunluğunu kadın üniversite öğrencilerinin oluşturduğu 38 kişi hakkında da gözaltı kararı verilmiştir.

7 Mayıs 2024 Baskını

7 Mayıs 2024 tarihinde, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talimatı doğrultusunda, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Kaçakçılıkla Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından eşgüdümlü bir terörle mücadele operasyonu gerçekleştirilmiş; bu operasyonda, çoğunluğu kadınlar ve üniversite öğrencilerinden oluşan 40 kişi gözaltına alınmış, ayrıca Çocuk Koruma Şube Müdürlüğü tarafından 15 çocuk aynı anda yakalanmıştır. Yaşları **13 ile 17 arasında değişen bu çocukların**, gözaltına alınan bazı yetişkinlerin çocukları olduğu bildirilmiştir. Her ne kadar operasyon resmî makamlarca “bilgi toplama faaliyeti” olarak nitelendirilmiş ise de, **çocukların sabahın erken saatlerinde gerçekleştirilen ev baskınları sırasında yakalandıkları, evlerinden çıkarıldıkları, kelepçeli şekilde sevk edildikleri** ve adlî tıbbî muayeneye tabi tutuldukları aktarılmıştır.

Çocukların, gözaltı sırasında **şüpheli sıfatıyla kayda alındıkları**, teknik takipten elde edildiği iddia edilen bilgilerle **tehdit edilerek sorgulandıkları**, süreç boyunca **avukata ve aile bireylerine erişimlerinin engellendiği**, yakınlarının ise ancak sonradan bilgilendirildiği ve **yiyecek ulaştırmalarına izin verilmediği** bildirilmiştir. Çocukların **aşağılayıcı hitaplara maruz kaldıkları** ve uzun süre **aç bırakıldıkları** iddia edilmiştir. Çocukların korunmasından hukuken sorumlu olan **sosyal hizmet görevlilerinin olay yerinde bulunmalarına rağmen müdahale etmedikleri**, hatta bazı görevlilerin birden fazla sorguya aynı anda katıldığı bildirilmiş; bu husus **ağır usulî eksikliklere işaret etmiştir**. Çocukların, **şüpheli sıfatıyla belge imzalamaya zorlandıkları** da aktarılmıştır.

Yetişkin gözaltındaki kişiler ise **dört gün boyunca** benzer gözaltı şartlarına maruz bırakılmış; aç bırakma, psikolojik baskı, fiziksel işkence ve dış dünya ile iletişimin tamamen kesilmesi gibi uygulamalara tabi tutulmuşlardır.

10 Mayıs 2024'te, savcı **33 yetişkini tutuklama talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir**. Üniversite öğrencileri ve çocukların akrabalarının da aralarında bulunduğu **28 kişi**, “silahlı terör örgütü üyeliği” başta olmak üzere çeşitli terör suçları kapsamında **tutuklanmıştır**. Suçlamalar, ortaokul ve lise öğrencilerine **gönüllü İngilizce ve din dersleri verilmesi, sosyal faaliyetler düzenlenmesi** gibi **tamamen olağan ve hukuken meşru davranışlara** dayandırılmış; bu faaliyetler **terör faaliyeti olarak nitelendirilmiştir**.

Tutuklananlar arasında, sınav döneminde bulunan **19–25 yaş arası 10 üniversite öğrencisi**, çocukların **anneleri ve kız kardeşleri** ile **ciddi sağlık sorunları bulunan kişiler** de yer almıştır.

14 Mayıs 2024'te, tutuklu iki çocuk, 16 ve 17 yaşlarında, gözaltı koşullarını kamuoyu önünde açıklamıştır. Bunun üzerine anneleri **Aysu Öztaş Bayram tarafından işkence iddiasıyla savcılığa suç duyurusunda bulunulmuş**, ancak bu yazının tarihi itibarıyla herhangi bir soruşturma işlemi yürütülmemiştir.

10 Haziran 2024 tarihinde, savcılık tarafından 529 sayfalık bir iddianame düzenlenmiş; söz konusu iddianamede, sanıkların şiddet eylemlerine katıldıklarını veya bir terör örgütüne şekli anlamda üye olduklarını ortaya koyan **herhangi bir maddi delile yer verilmemiştir**. Buna karşılık, iddianame esas itibarıyla gönüllü ders verme faaliyetlerine ve hukuka uygun sosyal etkinliklere katılımı suç saymış ve bu faaliyetleri cezai nitelikte davranışlar olarak nitelendirmiştir. Ayrıca, hukukçuların mesleki ve hukuken meşru faaliyetleri de suç kastının varlığına delil olarak ileri sürülmüştür.

8 Temmuz 2024 tarihinde, İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi, tensip (ön inceleme) tutanağını düzenleyerek duruşmaların 23–27 Eylül 2024 tarihleri arasında yapılmasına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, müdafilerin itirazlarına rağmen, 15 çocuğun ebeveynleri aleyhine tanık olarak dinlenmek üzere zorla kolluk marifetiyle getirilmesine hükmetmiş, bu karar zorlama ve usul güvencelerinin ihlali bakımından ilave endişelere yol açmıştır. İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesi nezdindeki ilk duruşma, 23 Eylül 2024 tarihinde yapılmıştır.

6 Mayıs 2025 Baskını

6 Mayıs 2025 tarihinde, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı koordinesinde, Terörle Mücadele Dairesi (TEM) ve İstihbarat Şube Müdürlüğü desteğiyle, Türkiye genelinde **47 ilde eş zamanlı geniş çaplı bir operasyon** gerçekleştirilmiştir. Operasyon kapsamında, çoğu **kadın üniversite öğrencisi veya çocuk** olmak üzere, **adli sicili bulunmayan çok sayıda kişi dâhil toplam 208 kişi gözaltına alınmıştır**. İçişleri Bakanı tarafından yapılan kamuya açık açıklamalarda operasyon, Gülen Hareketi’ne ait olduğu iddia edilen örgütsel yapının “çökertildiği” şeklinde sunulmuştur. Resmî sosyal medya hesaplarında **kelepçeli şahısların fotoğrafları paylaşılmış** ve “**örgütün güncel yapısının çözüldüğü**” ilan edilmiştir. Bu açıklamalar, **herhangi bir yargı kararı verilmeden önce** yapılmıştır.

Her ne kadar somut suçlama içeriği kamuoyuna açık şekilde netleştirilmemiş olsa da, gözaltı işlemlerinin esasen **Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesi kapsamında “silahlı terör örgütüne üyelik” suçlamasına** dayandığı anlaşılmaktadır. Gözaltına alınan kişilerin; pasaport başvurusu yapmaları, turistik veya eğitim amaçlı yurt dışına seyahat etmeleri (Erasmus programları dâhil), ev arkadaşlarına kira için para göndermeleri, **Signal veya Jitsi gibi şifreli haberleşme uygulamalarını kullanmaları, aile bireylerinden birinin 2016 darbe girişimi sonrasında KHK ile ihraç edilmiş veya mahkûm edilmiş olması gibi tamamen hukuken meşru fiiller nedeniyle sorgulandıkları** bildirilmiştir.

Soruşturmanın, ağırlıklı olarak **tek bir gizli tanık beyanına** ve yurt dışı seyahatler, konaklama ve öğrenci yaşamına ilişkin ses ve yazılı kayıtlar içerdiği ileri sürülen **bir USB belleğin içeriğine** dayandırıldığı bildirilmiştir. Ancak **USB içeriğinin gözaltına alınan kişileri doğrudan suçladığına dair herhangi bir maddi delil bulunmadığı** gibi, söz

konusu dijital verilerin **zincirleme muhafazası ve gerçekliği hakkında da hiçbir bilgi sunulmamıştır**. Buna rağmen, bu materyallerin **tutuklama ve ev baskınlarının temel gerekçesi olarak kullanıldığı** aktarılmıştır.

Gözaltının ilk aşamasında **çok sayıda ağır usul ihlali** bildirilmiştir. Gözaltına alınan kişilere **ilk 24 saat boyunca avukata erişim sağlanmamıştır**. Ailelerine gözaltının yapıldığı yer bildirilmemiş veya **yanıltıcı bilgi verilmiştir**. Avukatların bazı karakollardan **dışarı çıkarıldığı**, müvekkilleriyle görüşmelerinin engellendiği; bazı vakalarda ise **avukatlara önceden hazırlanmış tutanakların imzalatılmaya zorlandığı** bildirilmiştir. Şüphelilerin, **avukat bulunmaksızın beyan vermeye zorlandıkları** aktarılmıştır.

Dosyalar hakkında **CMK m. 153/2 uyarınca kısıtlama kararı verildiği**, bu suretle savunma makamının **delillere zamanında erişiminin engellendiği** ve etkili savunma hakkının ihlal edildiği bildirilmiştir. Gözaltına alınan kişiler, **Gaziantep 5. Sulh Ceza Hâkimliği önüne çıkarılmış**, bireysel durumları değerlendirilmeden **matbu ve gerekçesiz ifadelerle tutuklanmışlardır**.

Elif Değirmenci Davası

Elif Değirmenci, Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü **son sınıf öğrencisi olup 23 yaşındadır**. **6 Mayıs 2025 günü saat 05:20 sularında**, Ankara Yenimahalle’de, iki öğrenciyle birlikte yaşadığı evde gözaltına alınmıştır. **Yaklaşık 10 dakikadan az süre tanınmış**, kıyafet değiştirmesine izin verilmemiş, **telefonunun şifresini zorla açmaya zorlanmış** ve **kullandığı reçeteli ilaçları evde bırakılmak zorunda bırakılmıştır**.

Önce Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne götürülmüş, ertesi gün **750 kilometreden fazla mesafe kat edilerek Gaziantep’e sevk edilmiştir**. Ailesine **iki gün boyunca nerede tutulduğuna dair bilgi verilmemiştir**.

Gözaltı süresi boyunca **sözlü taciz, zorlayıcı sorgulama, hijyen koşullarından yoksunluk ve avukata erişim engeli** yaşadığı bildirilmiştir. Ankara ve Gaziantep’te, **kadın ve erkek tutukluların aynı hücrede tutulduğu, aşırı kalabalık bir ortamda tutulduğu** aktarılmıştır. Sorgusu, “ön görüşme” adı altında ve **avukat bulunmaksızın yapılmış**, “**bilgi notu**” olarak **kayda geçirilmiştir**. Avukat talep ettiğinde **bağırılarak hakarete uğramış ve müebbet hapisle tehdit edilmiştir**. Ayrıca **aşağılayıcı üst aramalarına maruz kaldığı** bildirilmiştir.

7 Mayıs 2025 tarihli tutuklama sorgusunda, Elif Değirmenci tüm suçlamaları reddetmiş; yurt dışına çıkışlarının akademik amaçlı olduğunu, haberleşme uygulamaları ve öğrenci evi yaşamının ideolojik faaliyetle ilgisi bulunmadığını ifade etmiştir. **Adli sicil kaydının temiz olduğunu**, ruhsal sağlık sorunlarını ve **mezuniyetinin hemen öncesinde bulunmasını tahliye gerekçesi olarak sunmuştur**. Buna rağmen, **suçun vasfı ve kaçma şüphesi gibi klişe gerekçelerle**, bireysel koşulları değerlendirilmeden **tutuklanmasına**

karar verilmiştir. Ailesinden uzakta, **ulusal mevzuatın öngördüğünden daha ağır koşullarda tutulması, psikolojik sağlığı, eğitim hakkı ve insan onuru üzerinde ciddi sonuçlar doğurmuştur.**

26 Haziran 2025 tarihinde, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu tarafından TCK m. 314/2 kapsamında (silahlı terör örgütü üyeliği) iddiasıyla hakkında iddianame düzenlenmiştir (Soruşturma No: 2025/51824, Esas No: 2025/21299, İddianame No: 2025/3678). Dosya önce Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesine tevzi edilmiş, 10 Temmuz 2025'te yetkisizlik kararıyla Ankara'ya gönderilmiştir. Ankara 17. Ağır Ceza Mahkemesi, 29 Temmuz 2025 tarihinde tensip zaptı düzenlemiş, müdafii talebi üzerine aynı gün oy çokluğu ile tahliye kararı verilmiştir. Ancak yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmıştır. Davanın ilk duruşması 29 Eylül 2025 tarihinde yapılacaktır.

İddianamede, Elif Değirmenci'ye yöneltilen suçlamaların **hukuken meşru faaliyetlere ve Hizmet Hareketi ile varsayımsal bağlara** dayandığı belirtilmiştir. İddianamede özetle şu değerlendirmeye yer verilmiştir:

“Elif Değirmenci (...) isimli şahısların Ankara'da üniversite öğrenimine devam ettikleri, aralarında memleket, adres, akrabalık gibi kişisel bağ bulunmadığı hâlde aynı adreste ikamet ettikleri; ayrıca, **ebeveynlerinin FETÖ/PDY kapsamında adli kaydı bulunduğu;** farklı üniversitelere kayıtlı ve farklı tarihlerde kayıt yaptırmış olmalarına rağmen aynı adreste birlikte yaşamaları ve **aynı uçuşla Bosna-Hersek'e yurt dışına çıkış kayıtlarının bulunması;** dosyada yer alan ses kayıtlarında Bosna-Hersek, Arnavutluk, Gürcistan ve Kuzey Makedonya'da yurt dışı eğitim kamplarının düzenlendiğine ilişkin konuşmaların yer alması birlikte değerlendirildiğinde, bu birlikteliğin hayatın olağan akışına uygun olmadığı; bu nedenle şahısların **örgüt tarafından düzenlenen yurt dışı eğitim kamplarına katıldıkları** ve FETÖ/PDY terör örgütü kapsamında faaliyet yürüttükleri kanaatine varılmıştır.”

Elif Değirmenci'nin tutuklanması, **eğitim yaşamı üzerinde telafisi güç etkilere yol açmıştır.** Gözaltına alındığında, üniversitesinin son dönemindeydi ve mezuniyetine günler kalmıştı. Tutukluluğu nedeniyle **sınavlarına girememiş, mezuniyet hakkından ve mezuniyet törenine katılma hakkından mahrum bırakılmıştır.**

Elif Değirmenci serbest bırakılmış olmakla birlikte, **Gaziantep merkezli aynı operasyonda gözaltına alınan 30 öğrenciden 25'inin hâlen tutuklu bulunduğu** bildirilmiştir. Mevcut durumun, yalnızca bireysel bir vakaya değil; **gençleri ve özellikle kadınları hedef alan daha geniş çaplı bir baskı örüntüsüne işaret ettiği,** hamile kadınlar ve küçük çocuk annelerinin dahi keyfi biçimde tutuklandığı ileri sürülmektedir.

Keyfî Özgürlükten Yoksun Bırakma ve Kanunilik İlkesi

2024 ve 2025 yıllarındaki her iki operasyonda, kişilerin bireyselleştirilmiş risk değerlendirmesi yapılmaksızın, **matbu ve klişe gerekçelerle gözaltına alındıkları ve tutuklandıkları** bildirilmiştir. Ayrıca, kişilerin **gerçek anlamda terör suçu veya cezai nitelik taşımayan fiiller nedeniyle tutuklandıkları** aktarılmıştır. Bu fiiller arasında, aile bağları veya akrabaların hukuken meşru faaliyetleri (sendika üyeliği, mali işlemler, mesleki ilişkiler vb.) de yer almakta olup; söz konusu uygulamalar **“bağlantıdan suçluluk”** teşkil etmekte **ve bireysel ceza sorumluluğu ilkesine açıkça aykırıdır.**

Tutuklamaların, uluslararası seyahat, aynı evde ikamet, öğrenciler arası para transferleri, belirli eğitim kurumlarına devam edilmesi ve **şifreli haberleşme uygulamalarının kullanılması** gibi **tamamen hukuka uygun davranışlara dayandırıldığı** anlaşılmaktadır. Bu tür tutuklamalar, meşru herhangi bir güvenlik veya kolluk amacına ulaşmak için gerekli ve orantılı olmayıp, dolayısıyla **keyfî nitelik taşımaktadır.**

Bu hâliyle söz konusu özgürlükten yoksun bırakmalar, **Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin (ICCPR) 9. maddesinde öngörülen “hukuka uygunluk, gereklilik, ölçülülük ve objektif bireysel değerlendirme” şartlarıyla bağdaşmamaktadır.**

Ayrıca **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (CRC) 37. maddesi**, çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılmasını ancak **son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için** öngörmektedir. Bildirilen uygulamalar, bu temel ilkelere açık biçimde aykırıdır.

Keyfî nitelikteki bazı tutuklamaların, özellikle **Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesinde düzenlenen terör ve terör örgütü suç tiplerinin muğlak ve aşırı geniş yorumu** sayesinde mümkün hâle geldiği görülmektedir. Söz konusu suç tiplerinin, **şiddet, tahrik veya örgütsel faaliyet unsurları olmaksızın dahi tutuklamaya imkân tanıyacak şekilde uygulanması, ICCPR m. 15 kapsamında güvence altına alınan “kanunilik” (nullum crimen sine lege) ilkesini ihlal etmektedir.** Ceza normlarının **açık, öngörülebilir ve dar yorumlanabilir olması zorunlu olup**, mevcut uygulama **ayrımcı ve keyfî yorumlara kapı aralamaktadır.**

Elif Değirmenci’nin tutuklanması da bu keyfiliğe örnek teşkil etmekte; avukata erişim engellenerek gözaltına alınması ve daha sonra **adli kontrol tedbirlerine tâbi tutulması, adli sicili temiz olmasına, sağlık durumu ve akademik konumuna rağmen**, bireysel koşulları hiç dikkate almayan bir yaklaşımla gerçekleştirilmiştir.

Adil Yargılanma Hakkı

Her iki operasyonda da kişilerin, özellikle **ilk sorgu aşamasında zamanında ve etkin biçimde avukata erişimlerinin engellendiği** bildirilmiştir. Müdafilerin karakollardan çıkarıldığı, müvekkilleriyle görüşmelerinin engellendiği ve bazı vakalarda **önceden hazırlanmış tutanakların zorla imzalatıldığı** ifade edilmiştir. Çok sayıda kişinin, **avukat veya veli bulunmaksızın beyan vermeye zorlandığı**, bu beyanların “ön görüşme” veya “bilgi notu” adı altında kayıt altına alınarak **usul güvencelerinin bertaraf edildiği** aktarılmıştır.

Ayrıca, **CMK m. 153/2 uyarınca dosyalara kısıtlama getirilmesi**, savunmanın **gözetiminin hukuka uygunluğunu ve delillerin güvenilirliğini etkin biçimde denetlemesini engellemiştir**. Gizli tanık beyanları ve doğrulanmamış USB içerikleri gibi delillerin **etkin itiraz imkânı tanınmaksızın esas alınması**, Elif Değirmenci örneğinde de olduğu gibi, **mahkemelerin bireysel durum değerlendirmesi yapmaksızın genelleştirilmiş ve klişe gerekçelerle tutuklama kararı vermelerine yol açmıştır**.

Bu usul eksiklikleri, **yargılamanın tüm aşamalarında adil yargılanmanın çekirdek unsurlarının ihlal edildiğine işaret etmektedir**. Çocuklar bakımından avukat yardımının sağlanmaması, zorlayıcı koşullar altında tekrar eden sorgular ve çocuklara özgü koruyucu usullerin uygulanmaması, **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 40. maddesi kapsamında güvence altına alınan çocuk adalet sistemi standartlarıyla bağdaşmamaktadır**.

Bu ihlallerin doğrulanması hâlinde, **ICCPR m. 14, AİHS m. 6 ve CRC m. 40 kapsamındaki yükümlülüklerin ihlali söz konusu olacaktır** ve bu durum, **ilgili kişilerin tutukluluklarının ve cezai takibatlarının temelinden hukuka aykırı hâle gelmesine yol açacaktır**.

Eylül 2025’te verilen mahkûmiyet kararları da, **terörle mücadele mevzuatının barışçıl faaliyetleri kriminalize etmek için kullanıldığını** açık biçimde ortaya koymaktadır. Üniversite ve lise öğrencilerinin, **şiddet veya somut örgütsel faaliyet delili olmaksızın**, yalnızca olağan eğitim, sosyal ve dini faaliyetleri nedeniyle mahkûm edilmeleri, **ICCPR m. 15’te düzenlenen kanunilik ilkesi ile ICCPR m. 14 ve AİHS m. 6’daki adil yargılanma güvenceleriyle bağdaşmamaktadır**.

Çocukların sanık olduğu davalarda ayrıca **CRC m. 3, 37 ve 40** kapsamında; çocuğun üstün yararının esas alınması, tutuklamanın son çare olması ve yaşa uygun yargılama prosedürlerinin uygulanması zorunluluğu vardır. **Sorgular sırasında avukata erişimin engellenmesi ve aşığılayıcı dil kullanılması**, bu güvencelerle bağdaşmamaktadır.

Bu mahkûmiyetler, Mayıs 2024 ve Mayıs 2025 operasyonlarında gözlemlenen **olağan eğitimsel, sosyal ve dini faaliyetlerin sonradan geriye dönük olarak terör faaliyeti olarak nitelendirilmesi yönündeki örüntüyü pekiştirmektedir**.

İşkence ve Kötü Muamelenin Yasaklanması

Mayıs 2024 operasyonu sırasında gözaltına alınan kişilere, özellikle **çocuklara yönelik muamele**, derin kaygı uyandırmaktadır. Çocukların **sabah erken saatlerde evlerinden alınmaları, kelepçelenmeleri, uzun süre yiyecek ve tuvalet erişiminden yoksun bırakılmaları, zorlayıcı sorgulara tabi tutulmaları ve sözlü tehditlere maruz kalmaları** bildirilmiştir. Çocuklar kelepçeli haldeyken **adli muayeneye götürülmüş**, sorgular **avukat, aile bireyi veya bağımsız çocuk koruma görevlisi olmaksızın** gerçekleştirilmiştir.

Çocuk Hakları Komitesi'nin **Genel Yorum No. 24'ü** ile İşkence Özel Raportörü'nün raporları (A/HRC/28/68), çocukların gözaltında **özel kırılganlığa sahip olduklarını ve artırılmış koruma yükümlülüğü bulunduğunu** açıkça ortaya koymaktadır. **Tehdit, korkutma ve psikolojik baskı**, özellikle çocuklara karşı uygulandığında, **uluslararası hukuk bakımından kötü muamele ve bazı hâllerde işkence seviyesine ulaşabilmektedir**.

Elif Değirmenci'ye yönelik muamele de ciddi kaygılara yol açmaktadır. Tuvalete erişiminin geciktirilmesi, avukat talep ettiğinde **hakaret edilerek bağırılması ve zorlayıcı sorgulamaya tabi tutulması**, ayrıca **tıbbi olarak kırılğan bir durumda bulunmasına rağmen gerekli sağlık desteğinin sağlanmaması, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı kapsamında değerlendirilmelidir**. Kendisine **panik bozukluğu ve stres kaynaklı ürtiker teşhisi konulmuş** olup, gözaltı koşullarının bu rahatsızlıkları ağırlaştırdığı bildirilmiştir.

Bu fiillerin doğrulanması hâlinde, söz konusu uygulamalar **ICCPR m. 7, AİHS m. 3 ve İşkenceye Karşı Sözleşme (CAT) m. 2, 11 ve 16'ya açıkça aykırı olacak** ve özellikle çocuklar ve diğer hassas gruplar bakımından **ışkence eşiğine ulaşabilecek nitelik taşıyacaktır**.

İşkence ve Kötü Muamele İddialarının Etkili Şekilde Soruşturulmaması

Aysu Öztaş Bayram tarafından çocuklarına yönelik muamele hakkında yapılan **suç duyurusuna rağmen etkili ve şeffaf bir soruşturma yürütülmemesi, etkili başvuru hakkının ihlaline** işaret etmektedir. Uluslararası sözleşmeler uyarınca Türkiye, **resmî şikâyet olup olmadığına bakılmaksızın, işkence iddialarını re'sen, derhâl ve tarafsız biçimde soruşturmakla yükümlüdür**. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi, **AİHS m. 13, ICCPR m. 2/3 ve CAT m. 16'nın ihlali anlamına gelecektir**.

Ayrımcılık Yasağı ve Kanun Önünde Eşitlik

Genç kadınlar ve öğrencilerin, çoğu zaman **aile bireylerinin (çoğunlukla erkek) Gülen Hareketi ile gerçek ya da varsayılan bağlantıları**, eğitim geçmişleri veya diğer **tamamen hukuka uygun kişisel faaliyetleri** nedeniyle gözaltına alınmaları ve tutuklanmaları, **bireyselleştirilmiş herhangi bir suç deliline dayanmaksızın**

gerçekleştirildiğinde, ICCPR m. 26 kapsamında güvence altına alınan ayrımcılık yasağı ve kanun önünde eşitlik ilkesinin ihlalini gündeme getirmektedir.

Elif Değirmenci'nin uzun süreli tutukluluğu, maruz kaldığı kötü muamele ve kadın öğrencilerin sistematik biçimde hedef alınması, aynı zamanda **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) m. 7** uyarınca kadınların kamusal hayata katılım özgürlüğüne yönelik ağır bir baskı olarak değerlendirilmelidir.

Çocuklara Yönelik Hedefli Gözetim ve Orantısız Kısıtlamalar

Bazı çocukların, “silahlı terör örgütü kurma, yönetme veya üyelik” iddialarına dayanılarak, aylarca süren fiziki ve teknik takibe (dinleme ve izleme) tabi tutulduğu bildirilmiştir. Bu tedbirlerin, çocuğun bireysel herhangi bir suç fiiline değil, ebeveynlerinin veya yakın aile çevresinin faaliyetlerine dayandırıldığı anlaşılmaktadır.

Bu tür uygulamalar, özellikle bir çocuk hedef alındığında, **AİHS m. 8, ICCPR m. 17 ve CRC m. 16** kapsamındaki özel hayatın, aile hayatının ve kişisel bütünlüğün korunması hakkı bakımından son derece ağır ihlaller doğurmaktadır. Ebeveynlerin sendika üyeliği, mali işlemleri ve diğer hukuken korunan faaliyetleri nedeniyle çocuğun aylarca gizli takibe tabi tutulması, **gereksiz, orantısız ve hukuka aykırı bir müdahale** teşkil etmektedir.

Ayrıca çocuklar hakkında uygulanan yurt dışına çıkış yasakları dâhil adli kontrol tedbirleri, **ICCPR m. 12 ve AİHS'e Ek 4 No'lu Protokol** kapsamında güvence altına alınan seyahat özgürlüğünün haksız şekilde sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Bu tür tedbirler, suç isnadı bulunmayan veya kaçma riski ortaya konulmayan çocuklar açısından **eğitim, kişisel gelişim ve toplumsal yaşama katılım hakları** üzerinde ağır ve kalıcı zararlar doğurmaktadır.

Bütün bu tedbirler birlikte değerlendirildiğinde, çocuklara yönelik yaklaşımın çocuğun kendi fiili yerine, aile bağları üzerinden cezalandırıcı ve kolektif sorumluluğa dayalı bir mantıkla yürütüldüğü, bunun ise Türkiye'nin uluslararası çocuk koruma yükümlülükleriyle açıkça bağdaşmadığı görülmektedir.

Eğitim ve Sağlık Hakları

Elif Değirmenci'nin tutuklanması, lisans eğitimini tamamlamasına yaklaşık altı hafta kala gerçekleşmiştir. Tutukluluk süresince iletişimin kısıtlı olması, ders materyallerine erişim sağlanmaması ve herhangi bir usulî akademik kolaylık tanınmaması nedeniyle eğitim süreci fiilen durmuştur. Bitirme tezini teslim edememiş ve final sınavlarına girememiştir. Bu durum, **ICESCR m. 13'te** güvence altına alınan eğitim hakkının fiilî olarak ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir.

Ayrıca Elif Değirmenci'ye reçeteye verilen ilaçların gözetiminde kendisine sağlanmaması, gerekli psikolojik ve tıbbi desteğin sunulmaması, **ICESCR m. 12'de**

düzenlenen “en yüksek ulaşılabilir sağlık standardına erişim hakkının” ihlalini gündeme getirmektedir. Kendisine tanı konulmuş **panik bozukluğu ve kronik ürtiker rahatsızlığı**, tutukluluk koşulları ve ailesinden koparılmış olması nedeniyle ağırlaşmıştır.

Çocuklar bakımından da, yetersiz beslenme, hijyen eksikliği, tıbbi kontrollerin kısıtlılığı ve başvuruların karşılıksız bırakılması, CRC m. 24 ve m. 37/c kapsamında devletin pozitif koruma yükümlülüklerine açıkça aykırıdır.

2016’dan Bu Yana Gülen Hareketi İle İlişkilendirilen Kişilere Yönelik Sistematik Keyfî Tutuklama Rejimi

Hem Mayıs 2024 hem de Mayıs 2025 operasyonları, 15 Temmuz 2016’daki darbe girişiminin ardından Türkiye’de başlatılan ve **Gülen Hareketi’nin gönüllüleri** ve sempatanları da dâhil olmak üzere yüz binlerce kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasıyla sonuçlanan kapsamlı tutuklama ve gözaltı kampanyasının daha geniş bağlamı içinde değerlendirilmelidir. Bu kişiler, **somut delil olmaksızın, “ulusal güvenlik” gerekçesiyle yürürlüğe konulan yasalar uyarınca terörle bağlantılı suçlarla itham edilmişlerdir.**

İnsan Hakları Komitesi, Türkiye’nin terörle mücadele mevzuatına ilişkin endişelerini defaatle dile getirmiş ve söz konusu mevzuatın ICCPR ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır. Komite, özellikle **terörizm tanımlarının muğlaklığını**, hukuki belirlilik ve güvencelerin yetersizliğini ve keyfî kovuşturma riskini vurgulamıştır. En son sonuç gözlemlerinde Komite, Türkiye’ye aşırı geniş düzenlemeleri daraltması, bu hükümlerin sivil toplumu bastırmak amacıyla kullanılmamasını sağlaması ve terörle suçlanan kişilere tam hukuki koruma temin etmesi çağrısında bulunmuştur (CCPR/C/TUR/CO/2, par. 17 ve 18).

Benzer şekilde, İşkenceye Karşı Komite de Türkiye’nin dördüncü periyodik raporuna ilişkin 2021 tarihli sonuç gözlemlerinde, gözaltı sırasında **usul güvencelerinin ihlal edilmesinin devam ettiğini; avukata erişimde gecikmeler, avukat hazır bulunmaksızın yapılan sorgular, avukat-müvekkil gizliliğinin ihlali ve dosyalara erişimin kısıtlanması** gibi uygulamaların sürdüğünü kaydetmiştir (CAT/C/TUR/CO/4, par. 15).

Haziran 2017 ile Mart 2024 arasında, Keyfî Tutuklamalar Çalışma Grubu (WGAD), Gülen Hareketi ile bağlantılı olmakla suçlanan kişilerin tutuklanmalarına ilişkin **24 görüş** benimsemiş ve bu tutuklamaların keyfî nitelikte ve hukuki temelden yoksun olduğunu tespit etmiştir. WGAD, özellikle kişilerin algılanan siyasi görüşleri veya aidiyetleri temelinde hedef alınmasına dayanan **“bağlantıdan suçluluk” (guilt by association) uygulamasını sistematik olarak kınamıştır.** WGAD, en son görüşlerinde, bu örüntünün belirli koşullar altında uluslararası hukuk bakımından **insanlığa karşı suç teşkil edebileceği** uyarısında bulunmuştur. Çalışma Grubu ayrıca son görüşlerinde, hareketle bağlantılı olduğu iddia edilen kişilerin, Sözleşme’nin 2(1) ve 26. maddeleri ile İnsan

Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2 ve 7. maddelerini ihlal eder biçimde, siyasi veya diğer görüşleri esas alınarak hedef alındığına ilişkin ortaya çıkan örüntüye dikkat çekmiştir.

Resmî rakamlara göre Haziran 2023 ile Haziran 2024 arasında 8.800'den fazla kişi gözaltına alınmış, bunlardan 1.500'ü hakkında resmen kamu davası açılmıştır. Eski İçişleri Bakanı, Temmuz 2016 ile Haziran 2022 arasında 332.884 kişinin Gülen bağlantısı iddiasıyla gözaltına alındığını beyan etmiştir. Temmuz 2024 itibarıyla ise, Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi kapsamında 702.000'den fazla kişi hakkında soruşturma yürütüldüğü bildirilmektedir.

Bu kaygılar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından da paylaşılmıştır. AİHM, en az 35 grup davada, **2.200'den fazla kişi bakımından özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir**. AİHM Büyük Dairesi, 26 Eylül 2023 tarihli Yüksel Yalçinkaya/Türkiye kararında, yalnızca ByLock isimli mesajlaşma uygulamasını kullanmış olmak nedeniyle, kast veya somut katkı delili olmaksızın verilen mahkûmiyet kararlarının AİHS'nin 7. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Buna rağmen, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, uygulamasını söz konusu içtihatla uyumlu hâle getirecek yasal veya yargısal reformları henüz hayata geçirmemiştir.

İnsan Hakları Komitesi'nin **Alakus/Türkiye** (CCPR 2020/135) kararında da, **Gülen Hareketi'ne duyulan sempati veya düşünsel yakınlığın, somut veya maddi cezai faaliyet delili olmaksızın, ICCPR m. 9 uyarınca özgürlükten yoksun bırakılmayı haklı kılmayacağı** açıkça teyit edilmiştir.

Önceki yazışmamızda (TUR 5/2024), Hizmet Hareketi'nin terör örgütü ilan edilmesinin, usule ilişkin güvencelere ve Terörle Mücadele Bağlamında İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü tarafından ortaya konulan model terörizm tanımına uygun düşmediğini vurgulamıştık. TUR 13/2020 sayılı yazışmada da belirtildiği üzere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri, muğlak ve aşırı geniş biçimde kaleme alınmış olup, **muhaliflere, gazetecilere ve Gülen Hareketi ile bağlantılı olduğu varsayılan kişilere karşı sistematik şekilde kötüye kullanılmalarına** imkân tanımaktadır. Bu mevzuatın mevcut şekliyle uygulanması, keyfî tutuklamalara, özel hayatın ihlaline ve kişisel güvenliğe yönelik ciddi tehditlere yol açmaya devam etmektedir.

AİHM, WGAD ve diğer BM sözleşme organları tarafından verilen açık ve mükerrer ihlal tespitlerine rağmen, **Hükümetinizin, devlete karşı gerçek anlamda cezai şiddet eylemlerine karışmamış, yalnızca Gülen Hareketi ile bağlantılı olduğu düşünülen kişilere yönelik yaygın ve sistematik keyfî gözaltı ve tutuklama kampanyasını sürdürmekte olduğundan** kaygı duymaktayız. **Terörle mücadele mevzuatının ayrımcı ve aşırı geniş biçimde kullanılması, Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin ihlali** niteliğini taşıyabilir.

Yukarıda özetlenen olgular ve kaygılar bağlantısında, bu mektuba ekli “**Uluslararası İnsan Hakları Hukukuna Atıf**” başlıklı Ek’te, söz konusu iddialarla ilgili uluslararası insan hakları belgeleri ve standartlarına yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinden Talep Edilen Açıklamalar

İnsan Hakları Konseyi tarafından bize verilen yetkiler uyarınca, önümüze getirilen tüm vakaları aydınlatmaya çalışmakla yükümlü olduğumuzdan, aşağıdaki hususlarda Hükümetinizin görüş ve açıklamalarını talep etmekteyiz:

1. Yukarıda aktarılmış bulunan olguların doğruluğuna ilişkin görüş ve bilgileriniz,
2. 7 Mayıs 2024 ve 6 Mayıs 2025 tarihlerindeki gözaltı işlemlerinin hukuki ve fiilî dayanağı,
3. Hukuken meşru faaliyetlerin terörle mücadele yetkileri kapsamında nasıl gerekçelendirildiği,
4. 2024 Mayıs ayında gözaltına alınan çocuklara sağlanan usul güvenceleri,
5. Öğrenciler ve ailelerine yönelik dinleme ve fiziki takibin hukuki temeli,
6. Elif Değirmenci’nin tutuklanmasına ilişkin somut gerekçe ve alternatif tedbirlerin neden değerlendirilmediği,
7. Her iki operasyonda avukata erişim güvencelerinin nasıl sağlandığı,
8. Gizli tanık ve USB verilerine verilen ispat değeri,
9. İşkence iddialarına ilişkin yürütülen soruşturmalar,
10. “Kızlar davası”na ilişkin mahkûmiyetlerin hukuki ve delil dayanağı,
11. Terörle mücadele mevzuatının gelecekte barışçıl faaliyetleri kriminalize etmeyecek biçimde nasıl değiştirileceği.

İşbu yazışma ve Sayın Hükümetiniz tarafından verilecek her türlü yanıt, **60 gün içerisinde iletişime ilişkin raporlama internet sitesinde kamuya açık hâle getirilecektir.** Ayrıca, her zamanki usule uygun olarak, **İnsan Hakları Konseyi’ne sunulacak düzenli raporda da yer alacaktır.**

Buna ek olarak, Sayın Hükümetinizin dikkatine sunmak isteriz ki, işbu yazışmada yer alan bilgilerin Hükümetinize iletilmesinin ardından, **Keyfî Tutuklamalar Çalışma Grubu, olağan prosedürü çerçevesinde söz konusu vakayı ayrıca ele alarak, özgürlükten yoksun bırakmanın keyfî olup olmadığına dair bir görüş kabul edebilir.** İşbu yazışma, Çalışma Grubu’nun bu çerçevede verebileceği herhangi bir görüşü **önceden belirlememekte ve peşinen hükme bağlamamaktadır.** Hükümetinizin, **iddia**

mektubuna ve olağan prosedür kapsamında yürütülecek sürece ayrı ayrı yanıt vermesi gerekmektedir.

Hükümetinizin cevabını beklerken, **iddia edilen ihlallerin durdurulması ve tekrarının önlenmesi için gerekli tüm geçici tedbirlerin derhâl alınması** çağrısında bulunmaktayız. Ayrıca, yürütülecek soruşturmaların söz konusu iddiaları doğrulaması veya desteklemesi hâlinde, **iddialara konu ihlallerden sorumlu kişi veya kişilerin hesap verebilirliğinin sağlanması** gereğine dikkat çekeriz.

Sayın Büyükelçi, **en yüksek saygılarımızla.**

Ben Saul

Terörle Mücadele Bağlamında İnsan Hakları Özel Raportörü

Matthew Gillett

Keyfî Tutuklamalar Çalışma Grubu Başkan Yardımcısı

Farida Shaheed

Eğitim Hakkı Özel Raportörü

Irene Khan

İfade Özgürlüğü Özel Raportörü

Gina Romero

Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü Özel Raportörü

Ana Brian Nougères

Mahremiyet Hakkı Özel Raportörü

Nazila Ghanea

Din veya İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü

Claudia Flores

Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Ayrımcılık Çalışma Grubu Başkanı

Uluslararası İnsan Hakları Hukukuna Atıf

Yukarıda belirtilen olgular ve kaygılar kapsamında, Hükümetinizin dikkatini işbu yazışmaya uygulanabilir **uluslararası insan hakları ilkeleri ve standartlarına** çekmek isteriz.

Terörle Mücadele Bağlamında İnsan Haklarına Saygı

Her ne kadar “terörizm” kavramına ilişkin **evrensel nitelikte bağlayıcı tek bir tanım** bulunmasa da, Devletlerin terörle mücadele mevzuatını; **uluslararası terörle mücadele sözleşmelerinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 1994 tarihli Uluslararası Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirisi’nde ve BM Güvenlik Konseyi’nin 1566 (2004) sayılı Kararında** yer alan esaslarla sınırlı olarak düzenlemeleri gerekmektedir.

Bu yetkili kaynaklara dayanarak, Terörle Mücadele Bağlamında İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü tarafından geliştirilen “**model terörizm tanımı**”, gerçekten terör niteliği taşıyan fiilleri açık şekilde belirleyerek ve unsurlarını net biçimde tanımlayarak **en iyi uygulama standartlarını** ortaya koymaktadır (A/HRC/16/51, para. 28).

ICCPR m. 15/1 kapsamındaki “kanunilik” ilkesi, ceza normlarının hangi fiillerin suç teşkil ettiğini ve hangi hukuki sonuçlara bağlandığını açık, belirli ve öngörülebilir biçimde düzenlemesini zorunlu kılar. Bu ilke, **keyfî uygulamalara ve sivil toplumun siyasi veya başka haksız gerekçelerle hedef alınmasına açık, muğlak ve aşırı geniş ceza normlarını önlemeyi amaçlamaktadır** (A/70/371, para. 46(b)).

BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi ve İnsan Hakları Konseyi kararlarının tamamında, **terörle mücadele kapsamında alınan her türlü tedbirin, Devletlerin uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine —özellikle uluslararası insan hakları hukuku, mülteci hukuku ve uluslararası insancıl hukuk alanlarında— tamamen uygun olması gerektiği** tekrar vurgulanmıştır (A/HRC/RES/22/6, para. 10(a)). Terörle mücadele tedbirleri, **kanunilik, gereklilik, ölçülülük ve ayrımcılık yasağı** ilkelerine uygun olmak zorundadır.

Devletlerin terörle mücadele ve milli güvenliğin korunmasına yönelik tedbirlerinin, **insan haklarını geliştiren ve savunan bireylerin, grupların ve kurumların çalışmalarını ve güvenliğini zedelememesi** gerekmektedir.

Özel Hayatın Korunması Hakkı

ICCPR m. 17, hiç kimsenin **özel hayatına, ailesine, konutuna veya haberleşmesine keyfî ya da hukuka aykırı şekilde müdahale edilemeyeceğini** güvence altına alır. Aynı madde kapsamında **herkesin bu tür müdahalelere karşı hukuk**

tarafından korunma hakkı bulunmaktadır. İnsan Hakları Komitesi, bu maddeye ilişkin **Genel Yorum No. 16**'da, **elektronik veya diğer her türlü gözetimin kural olarak yasak olması gerektiğini** açıkça belirtmiştir.

Usul Güvenceleri ve Adil Yargılanma Hakkı

ICCPR m. 14, adil yargılanma ve usul güvencelerini düzenlemektedir. Özellikle m. 14/1, **mahkemeler önünde eşitlik ve kanunla kurulmuş, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde aleni yargılanma hakkını** güvence altına alır. M. 14/3 ise, sanığın **savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve imkâna sahip olması, kendi seçtiği bir müdafî ile serbestçe görüşebilmesi ve makul sürede yargılanması** haklarını düzenlemektedir.

Keyfî Tutuklama Yasağı

ICCPR m. 9, keyfî tutuklamayı yasaklamaktadır. Hiç kimse, **hukuka uygunluk şartı sağlanmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz; tutuklanan kişi derhâl yetkili bir hâkim önüne çıkarılmalı ve makul süre içinde yargılanmalıdır.** Komite'nin **Genel Yorum No. 35 (para. 38)** uyarınca, **tutuklama istisna, serbest yargılanma ise kuraldır.** Bir kişinin, **ICCPR ile güvence altına alınan haklarının kullanılması nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılması, bizzat keyfilik teşkil eder** (Genel Yorum No. 35, para. 17).

İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamelenin Mutlak Yasağı

İşkence yasağı mutlak olup hiçbir durumda askıya alınamaz (İHEB m. 5; ICCPR m. 7 ve 2/3; CAT m. 1, 2, 15 ve 16).

İşkenceye Karşı Sözleşme'ye taraf Devletler:

- İşkenceyi iç hukukta suç olarak tanımlamak (m. 4),
- Yetki tesis etmek (m. 5),
- Şikâyetleri derhâl ve tarafsız biçimde incelemek (m. 12–13),
- Delil elde etmek amacıyla işkenceyi kesin biçimde yasaklamak (m. 1 ve 15),
- Mağdurlara etkili tazmin ve rehabilitasyon sağlamak (m. 14),
- Görevlileri eğitmek ve sistematik denetim yapmak (m. 10–11) ile yükümlüdür.

BM Mandela Kuralları, özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin insan onuruna uygun muamele görmesini zorunlu kılar. **Uzun süreli tecrit ve haberleşmeden yoksun bırakma**, bizzat kötü muamele sayılabilmektedir (GA Res. 79/209, para. 18).

Seyahat Özgürlüğü

ICCPR m. 12, kişilerin Devlet sınırları içinde serbest dolaşım ve ikamet hakkını ve **herhangi bir ülkeyi, kendi ülkesi dâhil, terk etme hakkını** güvence altına alır. Bu haklara getirilecek sınırlamalar ancak: Kanunla öngörülmüş, Meşru bir amaca dayalı, **Zorunlu ve ölçülü** olmak zorundadır. **Genel Yorum No. 27 (1999)** uyarınca, **keyfî yurt dışı çıkış yasakları, siyasi aidiyete dayalı hareket kısıtlamaları**, bu maddeye aykırıdır.

İfade Özgürlüğü

ICCPR m. 19, düşünce ve ifade özgürlüğünü korur. Bu hak, **bilgi ve fikir edinme, alma ve yayma özgürlüğünü** kapsar; yalnızca olumlu fikirleri değil, **rahatsız edici ve eleştirel düşünceleri de** içerir. Devletlerin, terörle mücadele bağlamında dahi **“terör propagandası”, “aşırılık” ve “yüceltme” gibi suç tiplerini açık ve dar şekilde tanımlamaları, ifade özgürlüğünü ölçsüz biçimde sınırlamamaları** gerekir (Genel Yorum No. 34, para. 46).

Eğitim Hakkı

ICESCR m. 13, eğitim hakkını güvence altına alır. Eğitim, erişilebilir, kabul edilebilir, uyarlanabilir olmalıdır. Devletler, **keyfî tutuklamalar, ayrımcı kısıtlamalar ve öğrencilerin gözetim altına alınması yoluyla eğitim hakkına dolaylı engeller koymaktan kaçınmakla yükümlüdür.**

Sağlık Hakkı

ICESCR m. 12, herkesin **fiziksel ve ruhsal sağlık bakımından en yüksek ulaşılabilir standarda erişme hakkını** güvence altına alır. Komite’nin **Genel Yorum No. 14’üne** göre, Devletlerin özellikle **gözetimdeki kişiler ve çocuklar bakımından özel koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.**

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılığın Önlenmesi

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik özgürlükten yoksun bırakma uygulamaları, **CEDAW ve BM Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Ayrımcılık Çalışma Grubu raporları uyarınca**, ayrımsızlık ve kamusal yaşama katılım haklarını doğrudan ihlal edebilmektedir. Kadın insan hakları savunucularının, ulusal güvenlik gerekçesiyle hedef alınması **özel koruma gerektirir.**